

MILORAD EKMEČIĆ (4 X 1928 – 29 VIII 2015)

Odejście znanego serbskiego historyka Milorada Ekmečića, do którego doszło w Belgradzie pod koniec sierpnia 2015 r. w następstwie ciężkiej, ale zarazem krótkiej choroby, stanowi jedną z bardziej znaczących strat, poniesionych w ostatnim okresie czasu przez serbską naukę historyczną. Nie tylko zresztą Serbowie – również reprezentujący inne nacje badacze dziejów Serbii, Bośni i całego obszaru bałkańskiego, szczególnie ukierunkowujący swoje zainteresowania na drugą połowę XIX i początek XX wieku, utracili w osobie zmarłego jednego z ważniejszych przewodników po intrygującej przeszłości Bałkanów, szczególnie z doby kształtowania się nowoczesnych narodów i państw w tej części Europy, stanowiącej wyjątkowo barwną mozaikę etniczną i kulturową.

Milorad Ekmečić urodził się 4 X 1928 r. w miejscowości Prebilovci, położonej w gminie Čapljina w Hercegowinie. Po wojnie, w czasie której zdążył zaznać losu komunistycznego partyzanta, ukończył gimnazjum w Mostarze (1947), a następnie studia historyczne na Uniwersytecie Zagrzebskim (1952). Kilka miesięcy po zakończeniu studiów powołano go na stanowisko asystenta na nowo otwartym Wydziale Filozoficznym w Sarajewie. Po kilku latach pracy w stolicy Bośni i Hercegowiny, przeplatanych kwerendami i stażami w: Zagrzebiu, Zadarze, Belgradzie oraz Wiedniu, M. Ekmečić obronił w 1958 r. dysertację doktorską na Uniwersytecie Zagrzebskim zatytułowaną *Ustanak u Bosni 1875-1878*. Powstańcze walki w Bośni w dobie tzw. wielkiego kryzysu wschodniego (bałkańskiego) oraz różnych innych wydarzeń na Bałkanach, które składały się na kryzys nadwierzający panowanie osmańskie w Europie Południowo-Wschodniej, pozostały na długie lata jednym z wiodących zagadnień w palecie interesujących uzdolnionego serbskiego historyka z Hercegowiny. Wysoko oceniona rozprawa doktorska M. Ekmečića ukazała się drukiem po raz pierwszy w 1960 r. (Sarajewo), a następnie doczekała się dwóch wznowień w Belgradzie (1973, 1996). W całości przełożono ją także na język niemiecki i opublikowano w austriackim Grazu.

Karierą naukową M. Ekmečić związany był przede wszystkim z Sarajewem. Na tamtejszym Uniwersytecie był wykładowcą nieprzerwanie aż do wybuchu jugosłowiańskiej wojny domowej w 1992 r. Ważnym uzupełnieniem pracy badawczej i dydaktycznej, realizowanej przez M. Ekmečića w stolicy jugosłowiańskiej BiH, był uniwersytecki staż specjalizacyjny odbyty w Princeton w Stanach Zjednoczonych.

Po imponującej i przebiegającej bez zakłóceń karierze historyka – przekonanego zwolennika polityki Josipa Broz-Tity i orędownika jugosłowiańskiego socjali-

zmu, który, jak podkreślił Čedomir Popov, bazował na metodologii marksistowskiej¹, schyłek etatowej pracy akademickiej M. Ekmečića w Sarajewie przypadł na niepokojny okres dezintegracji Jugosławii i powstawania na jej zgliszczach nowych państw. Po pojmaniu w maju 1992 r. (wraz z najbliższymi) przez oddział muzułmańskich Zielonych Beretów, a następnie wypuszczeniu z obozu dozorowanego przez tę formację do aresztu domowego, M. Ekmečić zbiegł na terytorium tzw. Republiki Serbskiej (RS BiH), czyli na obszar BiH kontrolowany przez oddziały zbrojne miejscowych Serbów. Stamtąd z kolei M. Ekmečić przedostał się do Belgradu, gdzie w latach 1992-1994 pracował jako profesor na Uniwersytecie Belgradzkim. Z belgradzkiej wszechnicy odszedł M. Ekmečić na emeryturę. Pożegnanie z uczelnianym etatem nie oznaczało jednak końca naukowej drogi tego historyka – wówczas już znanego i cenionego dzięki niekwestionowanemu dorobkowi, ale także dość ściśle związanego z politycznymi kręgami nacjonalistów i socjalistów spod znaku obozu Slobodana Miloševića oraz jego popleczników z Belgradu i Republiki Serbskiej w BiH. Milorad Ekmečić, jako emerytowany profesor Uniwersytetu Belgradzkiego oraz członek kilku Akademii Nauk (od 1973 r. członek-korespondent, a od 1981 r. członek rzeczywisty ANUBiH w Sarajewie; od 1978 r. nietatowy, a od 1992 r. etatowy członek SANU w Belgradzie; od 1993 r. członek CANU w Podgoricy, od 1996 r. członek AN RS BiH), pozostawał aktywnym uczestnikiem debat historycznych. Nadal ogłaszał on także swoje kolejne, zyskujące uznanie publikacje. W latach 2004-2011 sięgał również po nagrody i odznaczenia państwowe Serbii oraz Republiki Serbskiej w BiH.

Z imponującej listy publikacji naukowych M. Ekmečića, poświęconych głównie problematyce dziewiętnasto- i dwudziestowiecznej, a w ramach powyższego m.in. procesowi konstruowania państwowości jugosłowiańskiej oraz I wojnie światowej na Bałkanach, wyszczególnić należy, poza wymienioną już wyżej dysertacją doktorską, następujące dzieła:

- *Ratni ciljevi Srbije 1914.*, Beograd 1973 (II wydanie: 1990),
- *Stvaranje Jugoslavije: 1790-1918.*, Beograd 1989,
- *Ratni ciljevi Srbije: 1914-1918.*, Beograd 1992,
- *Srbija između Srednje Evrope i Evrope*, Beograd 1992,
- *Radovi iz istorije Bosne i Hercegovine XIX veka*, Beograd 1997,
- *Ogledi iz istorije*, Beograd 1999,
- *Srbi na istorijskom raskršću*, Beograd 1999,
- *Istorijske i strateške osnove Republike Srpske*, Banjaluka 2007.

Ponadto, M. Ekmečić, wraz z Vladimirem Dedijerem, Ivanem Božiciem i Simą Ćirkoviciem, był współautorem syntezy pt. *Istorija Jugoslavije* (Beograd 1972), wydanej także w jęz. angielskim (New York 1974), jak również – wspólnie z dziennikarzem Milošem Jevticiem – książki (tzw. wywiadu-rzeki) pt. *Živa reč Milorada Ekmečića* (Gornji Milanovac 1990), opublikowanej w serii *Biblioteka „Razgovori”*.

¹ Č. Popov, *Ukrštanja i raskršća Milorada Ekmečića [Predgovor]*, w: M. Ekmečić, *Srbi na istorijskom raskršću*, Beograd 1999, s. 7-8.

Niedostrzeżona w Polsce śmierć M. Ekmečicia, przyciągnęła uwagę dwóch czołowych serbskich dzienników prasowych (*Politika* oraz *Večernje novosti*). Na łamach pierwszego z wymienionych czasopism poświęcony został zmarłemu artykuł Slobodana Kljakicia². Z kolei w drugim ze wskazanych tytułów w niesygnowany tekst redakcyjny wplecione zostały kilkudzaniowe wypowiedzi nt. M. Ekmečicia trzech znanych historyków serbskich: Vasilija Kresticia, Momčilo Pavlovicia i Ljubodraga Dimicia³.

Wojciech Szczepański

² S. Kljakić, *Zatišje pred buru: povodom smrti akademika Milorada Ekmečicia (1928-2015)*, *Politika*, 31 VIII 2015, s. 7.

³ *Premينو akademik Milorad Ekmečić*, *Večernje novosti*, 31 VIII 2015, s. 5.

